

Vazdušnodesantne snage srednjih i malih zemalja

Jačim ili slabijim vazdušnodesantnim snagama (VDS),¹ zavisno od više činilaca, danas raspolažu oružane snage skoro svih zemalja sveta. Ta činjenica ukazuje na to da se te snage danas smatraju jednim od savremenih, manevarskih i nadasve efikasnih sredstava vođenja oružane borbe. U pojedinim zemljama one imaju i specifičnu ulogu na unutrašnjem i spoljnopoličkom planu. Gledišta nekih zemalja na njihovu ulogu i namenu, bez obzira na veličinu svojih VDS, ne razlikuju se bitno od shvatanja koja o njima imaju supersile.

Namena, zadaci, jačina i opremljenost VDS svih zemalja sveta, sem dveju supersila,² mogu se posmatrati i analizirati sa više aspekata, ali se ovde opredeljujemo za dva bitna: prvi, pripadnost određene zemlje jednom od dvaju postojećih političkih i vojnih blokova, odonsno usvojena vojna doktrina za vođenje eventualnog rata i, drugi, ekonomska snaga, tehničke mogućnosti i prostorna veličina svake zemlje ponaosob.

Uticaj vojne doktrine na namenu vazdušnodesantnih snaga

Pripadanje nekih zemalja vojnim blokovima ili egzistiranje drugih izvan blokova ne ispoljava bitan uticaj na veličinu i opremljenost

¹ VDS čine vazdušnodesantne (padobranske) jedinice, transportna avijacija, desantnojurišne (sovjetski termin) odnosno vazdušnojurišne (američki termin) jedinice, helikopteri i delovi KoV koji izvode taktičke vazdušne desante.

² U članku se analiziraju VDS brojnih zemalja sveta, izuzev dveju supersila: SSSR i SAD.

njihovih VDS,³ mada to ne treba zanemariti, jer je ta činjenica odlučujući faktor za definisanje njihove namene i zadataka u ratu. U tom pogledu ističu se tri posebne grupe zemalja, čijim su VDS uloga i zadaci u ratu određeni u skladu sa političkim opredeljenjem i usvojenom ratnom doktrinom.

Prva grupa, zemlje koje pripadaju vojnim blokovima. Njihova vojna doktrina proističe iz vojne doktrine pakta kome pripadaju (NATO ili VU) ili tačnije — iz vojne doktrine vodeće zemlje pakta. Deo njihovih VDS je integrisan u zajedničke snage pakta za brze intervencije⁴ ili u celini ulaze u snage za brze intervencije sopstvenih zemalja, kao što je slučaj sa vazdušnodesantnim jedinicama Francuske⁵ i Velike Britanije. S obzirom na visok stepen integracije oružanih snaga zemalja vojnih paktova, realno se može očekivati da i VDS tih zemalja, u slučaju potrebe, budu objedinjene u krupnije grupacije i upotrebljene skupno, po planu savezničke komande ratišta, u početku ratnih dejstava ili u prelomnim situacijama tokom rata. Na taj način VDS manjih zemalja pakta uvećavaju ukupne borbene mogućnosti VDS pakta i postaju ozbiljan elemenat manevra za dejstvo u neprijateljevoj pozadini. No, i u okviru vojnih paktova VDS nekih manjih zemalja, bar za sada, formalno ne ulaze u sastav zajedničkih snaga pakta, već su stavljene pod komandu njihovih generalštabova i namenjene su za samostalnu upotrebu na pojedinim vojištima ili za upotrebu u eventualnom lokalnom ratu. U pitanju su male snage, najčešće jačine od bataljona do puka i skromni kapaciteti transportne avijacije i helikoptera, pa otuda i njihove mogućnosti ne prelaze lokalne i taktičke okvire. S tim u vezi, treba naglasiti da bez obzira na blokovsku pripadnost, posleratna praksa pokazuje da pojedine zemlje, pripadnice blokova, svoje oružane snage, pa u tom okviru i VDS, upotrebljavaju i samostalno kada to njihovi interesi zahtevaju. Tako su, na primer, neke od zemalja NATO, vodile kraće ili duže ratove u kojima su njihove VDS imale prvorazrednu ulogu (Francuska u Alžiru, anglo-francusko-izraelska agresija na Egipat 1956. godine, brojne intervencije francuskih padobranaca u više francofilskih zemalja Afrike, belgijska intervencija u Kongu, borba Por-

³ Uporedna analiza veličine VDS članica vojnih blokova i vanblokovskih zemalja pokazuje da je ona, uglavnom, proporcionalna ekonomskoj snazi i veličini, kao i ukupnoj jačini oružanih snaga svake zemlje.

⁴ Pokretne snage NATO, jačine 8.000 ljudi, sačinjavaju, pored dva mehanizovana, jednog pešadijskog i jednog alpskog, i tri padobranska bataljona koje daju: SAD, SR Nemačka i Belgija («Zarubežnoe voenoe obozrenie», juni, 1982).

⁵ Iako je istupila iz vojne organizacije NATO, Francuska je aktivni član njegove političke strukture.

tugalije protiv nacionalnooslobodilačkog pokreta naroda Angole, turska invazija na Kipar, angažovanje britanskih VDS u foklandskom ratu itd.).

Prema tome, vazdušnodesantne snage zemalja koje pripadaju vojnim blokovima, pored toga što su na raspolaganju zajedničkoj komandi pakta imaju ulogu snaga za brze intervencije u funkciji nacionalne politike.

Druga grupa, zemlje izvan vojnih blokova, ali koje vode agresivnu spoljnu politiku i imaju ofanzivnu vojnu doktrinu. Oslanjajući se na sopstvenu ekonomsku i vojnu moć, a najčešće na pokroviteljstvo i izdašnu političku podršku i vojnu pomoć neke od velikih sila, pa čak i naklonost vojnog bloka u celini, neke manje zemlje ne samo što vode agresivnu spoljnu politiku već su vodile i agresivne lokalne ratove ili predstavljaju latentnu opasnost za svoje susede i region u kome se nalaze. Za realizaciju takve politike u praksi, razume se, potrebne su jake i moderno opremljene oružane snage, između ostalog, i brojne vazdušnodesantne snage. U tu grupu zemalja mogu se ubrojiti: Izrael, čije su VDS imale istaknutu ulogu u svim ratovima, počev od 1956. godine, sa arapskim zemljama, uključujući i poslednju agresiju na Liban; Južnoafrička Republika, koja svoje VDS obilato koristi u agresivnim poduhvatima protiv svojih suseda i nacionalnooslobodilačkog pokreta Namibije (SVAPO); Južna Koreja, Tajvan itd. Te zemlje, dakle, svoje VDS upotrebljavaju po opšteusvojenoj savremenoj koncepciji: za izvođenje udara po najosetljivijim neprijateljevim objektima iza linije fronta ili njihovo zauzimanje i držanje do određenog roka; sadejstvo brzim jedinicama koje dejstvuju s fronta, naročito oklopnim; izvođenje desantnojurišnih akcija protiv pojedinih žarišta otpora. oslobodilačkih snaga itd.

Treća grupa, nesvrstane i zemlje izvan vojnih blokova sa usvojenom odbrambenom vojnom doktrinom. Tu spada najveći broj zemalja sveta, čiji je isključivi cilj u eventualnom ratu da očuvaju nacionalnu nezavisnost i integritet zemlje. Na toj osnovi one koncipiraju i izgrađuju svoje oružane snage, pa i VDS u njihovom sastavu. Iskustva iz prakse pokazuju da su neke iz ove grupe zemalja svojim VDS namenile i ulogu snaga za oružane intervencije u unutrašnjim okvirima.⁶ Radi se o zemljama koje su bile, ili su još uvek, karakteristične po unutrašnjoj nestabilnosti (socijalnim, nacionalnim i političkim previranjima) i koje svoje VDS, kao brzopokretno i efikasno sredstvo vojne sile, koriste za gušenje otpora i izvršavanje brojnih policijskih

⁶ Etiopija, Indonezija u vreme pobune nekih etničkih grupa na ostrvima, Jordan u borbi protiv Palestinaca, Salvador i dr.

zadataka. S obzirom na to da se za VDS regrutuje kadar koji je odan vladajućem režimu, da je njihova obučenost i borbena gotovost na visokom nivou, da su dobro naoružani savremenim oružjem i da se mogu desantirati u svako doba dana i skoro na svakom zemljištu, one su i najpogodnije za izvršavanje takvih zadataka. Stoga se one u tim zemljama, zajedno sa avijacijom i oklopnim jedinicama, smatraju stubom režima.

Uticaj ekonomske snage i veličine zemlje na jačinu i naoružanje vazdušnodesantnih snaga

Pored usvojene vojne doktrine, na koncipiranje oružanih snaga svake zemlje, pa i na njene VDS, odlučujući uticaj ispoljavaju ekonomske i tehničke mogućnosti i njena prostorna i demografska veličina. Samo ekonomski snažne, tehnički razvijene i veće zemlje danas su u stanju da izdvajaju velika materijalna i finansijska sredstva, pored ostalog, i za nabavku brojnih i savremenih transportnih aviona i helikoptera i vazdušnodesantne opreme, formiranje i održavanje krupnih vazdušnodesantnih jedinica (VDJ) na potrebnom nivou borbene gotovosti, dok siromašnije zemlje, makar po broju stanovnika i prostranstvu bile velike, to nisu u stanju. S tog stanovišta posmatrano sve zemlje mogu se svrstati u sledeće grupe: (1) one koje imaju brojnije i tehnički bolje opremljene VDS; (2) one koje imaju VDS jačine puka ili brigade, i (3) one koje imaju male VDS ili ih uopšte nemaju.

Prvu grupu čine one zemlje koje se izdvajaju ekonomskom snagom, teritorijalnom veličinom i većim brojem stanovnika, odnosno one koje se smatraju ekonomski i tehnički znatno razvijenim. One su izgradile relativno jake i moderno opremljene oružane snage, u čijem sastavu se nalaze i brojne vazdušnodesantne jedinice, transportna avijacija i znatan broj helikoptera. Tu se posebno izdvajaju neke zemlje zapadne Evrope (Francuska, SR Nemačka, Velika Britanija, Italija), među istočnoevropskim Poljska, a od vanevropskih Izrael, Jožnoafrička Republika, Japan i NR Kina. Vazdušnodesantne snage tih zemalja odlikuju se sledećim svojstvima:

— njihova jačina je od dva padobranska puka do vazdušnodesantne divizije pa i više, popunjene su u miru 100 odsto i to većinom profesionalnim padobrancima ili vojnim licima na produženom roku. To su, dakle, združeni viši taktički sastavi koji pored padobranskih (pešadijskih) delova, imaju i neophodne rodovske jedinice za po-

držku, komandovanje i pozadinsko obezbeđenje pa su sposobni za izvođenje jačih taktičkih, a u sadejstvu sa snagama KoV koje se prenose i iskrcavaju sletanjem u neprijateljevoj pozadini i operativnih vazdušnih desanata;

— imaju najsavremenije naoružanje, počev od automatskog streljačkog oružja kalibra 5,54 mm (francuske, italijanske i izraelske VDJ su već preoružane njima), do minobacača kalibra 60 — 120 mm i haubica 105 mm (u zemljama NATO) i 122 mm (Poljska), pa im je otuda i vatrena moć na bliskim i srednjim daljinama znatna;

— raspolazu brojnim i modernim oružjem za protivoklopnu borbu (najmoderniji ručni bacači, znatan broj bestrzajnih topova i protivoklopnih vođenih raketa). U tom pogledu posebno se ističe specifično rešenje u SR Nemačkoj, čije sve tri vazdušnodesantne brigade imaju po dva protivoklopna bataljona, svaki sa po 105 protivoklopnih vođenih raketa tipa *TOW* i *Dragon*, sposobnih za desantiranje padobranima i helikopterima;⁷

— svi podržavajući i pozadinski delovi su na lakim terenskim ili specijalnim vozilima, što im povećava pokretljivost na bojištu posle desantiranja i obezbeđuje sigurnije snabdevanje i zbrinjavanje u borbi;

— transportna avijacija ovih zemalja raspoloživim savremenim avionima tipa *C-160* (SR Nemačka, Francuska i Južnoafrička Republika), *G-222* (Italija) i *An-12* (u istočnoevropskim zemljama), koji pored ljudstva mogu prenositi i desantirati padobranima vozila i sredstva podrške kojim raspolazu vazdušnodesantne jedinice. Ukupnim kapacitetima transportnih aviona u jednom poletanju ove zemlje mogu da desantiraju oko jedne trećine svojih vazdušnodesantnih jedinica, što nije dovoljno za jednovremeno izvođenje desanta operativnog značaja. A kad je u pitanju Poljska, stanje je još lošije, jer sopstvenim transportnim avionima može da desantira samo oko jednog padobranskog bataljona. Za vazdušnodesantna dejstva većih razmera i za prevoženje trupa i materijala vazdušnim putem, koja su sastavni deo vazdušne pokretljivosti uopšte, pogotovo na veća rastojanja van nacionalnih granica, ove zemlje su prinuđene da se oslanjaju na pomoć transportne avijacije svojih velikih saveznika. Tim mogućnostima već su se koristile, na primer, Francuska pri intervenisanju njenih padobranaca u nekim afričkim zemljama, Izrael pri snabdevanju oružjem iz SAD u ratu 1973. godine, Poljska pri učešću njenih vazdušnodesantnih jedinica na manevrima zajedničkih snaga VU itd.;

⁷ Prema podacima »Zarubežnoe voenoe obozrenie«, juni 1980, »Allgemeine Schweizerische Militärzeitschrift«, 6, 7—8 i 9, 1978. i dr.

P R E G L E D
JAČINE VAZDUŠNODESANTNIH JEDINICA SREDNJIH I MALIH ZEMALJA¹

	1—3 vdd	1 vdd	Do 2 vdbr	Do 2 vdp	1 vdbr	1 vdp	Do 2 vdb	1 vdb	Oko 1 vdč	Bez VDJ
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
NATO i VU	Fran- cuska	SR Nema- čka Poljska	Španija Turska	V. Brita- nija, Grčka, Portugal	ČSSR Italija	Belgija, Rumunija, Bugaraska		DR Nemač- ka Mađarska		Danska Holandija Norveška
Zemlje van blokova	Kina Severna Koreja ² Južna Koreja ³	Egipat ⁴ Irak ⁵ Izrael ⁶ Sirija ⁷ Etiopija ⁸ Tajvan ⁹	Alžir Maroko Južna Afrika Indonezija		Jugosla- vija ¹⁰ Iran Saudijska Arabija Sudan Zair Indija Japan Argentina Brazil Meksiko Peru, Ekvador	Jordan Tunis Somalijska Severni Jemen	Libija Zimbab- ve	Kenija, Benin, Kongo, Burundi, Kamerun, Džibuti, Mali, Gvineja, Togo, Avganis- tan, Bolivija, Salvador	Gabon Niger Mauri- tanijska	Albanija Austrija Švedska Australija Pakistan Kuba Švajcar- ska

NAPOMENA:

¹ Pregled je rađen na osnovu podataka »Military Balance« 1982—1983.

² 1. Korpus specijalnih snaga od 100.000 ljudi, odnosno 20 brigada, među kojima i vdbr i komando snage

³ 3 vazdušnodesantne divizije i 2 brigade specijalnih snaga

⁴ 2 samostalne vazdušnodesantne brigade i 1 padobranska brigada

⁵ 3 samostalne brigade specijalnih snaga

⁶ 5 vazdušnodesantnih brigada (po ratnoj formaciji)

⁷ 1 padobranski puk i 5 komando pukova

⁸ 4 brigade parakomando

⁹ 3 vazdušnodesantne brigade

¹⁰ u miru jačine bataljona

— raspoložu brojnim i savremenim borbenim i transportnim helikopterima u sastavu KoV, čija je osnovna namena izvođenje taktičkih vazdušnih desanata. Njihovi kapaciteti za desantiranje su znatni — od jednog bataljona do puka. Teoretski gledano to znači da samo za jedan dan one imaju mogućnosti da desantiraju snage KoV jačine od puka do divizije;

— relativno velika samostalnost i visoka tehnička sposobnost u proizvodnji naoružanja, opreme, pobrbrana i ostalih vazdušnodesantnih sredstava, helikoptera i transportnih aviona, izuzev teških, školovanje kadrova itd.

Drugu grupu čine ekonomski slabije, tehnički nerazvijenije i male zemlje, koje u najvećem broju spadaju među nesvrstane. Opšta karakteristika njihovih VDS jeste da u brojnom i u tehničkom pogledu znatno zaostaju u odnosu na VDS zemalja prve grupe. Pored toga njih karakteriše i sledeće:

— jačina, organizacijska struktura, pa i nazivi VDJ kod tih zemalja su dosta šaroliki i odstupaju od nekih uobičajenih standarda. U više slučajeva nazivi VDJ (divizija, brigada i sl.) mogu da zavaraju, jer se ne radi o formacijama u klasičnom smislu te reči, već o VDJ manjeg sastava i bez uobičajenog združivanja rodova i službi u njima. U većini slučajeva to su jednorodne jedinice koje sačinjavaju samo padobranski elementi, sa eventualno manjim delovima za rukovođenje i zbrinjavanje. Isto tako u VDJ, pored klasičnih padobranskih, neke zemlje ubrajaju i specijalne jedinice namenjene za izvršavanje borbenih zadataka izviđačkog i diverzantskog karaktera. Druge zemlje neke svoje jedinice smatraju vazdušnoprenosnim (Španija jednu brigadu, Egipat dve vazdušnojurišne brigade),⁸ iako, u stvari, te jedinice nemaju sopstvena sredstva za prenos vazdušnim putem i manevar na bojištu. Pre treba verovati da se radi o jedinicama za eventualni prenos transportnim avionima u neprijateljevu pozadinu, dakle o »lakim« pešadijskim sastavima, nego o jedinicama sličnim vazdušnojurišnim, odnosno desantnojurišnim sastavima velikih sila;

— njihove borbene karakteristike su takve da se one mogu smatrati »lakim« streljačkim jedinicama, sposobnim za skakanje padobranima i izvršavanje ograničenih taktičkih zadataka i za specijalna dejstva u neprijateljevoj pozadini, kao što su prepadi, zasede, izviđanje, diverzije itd. Takvu njihovu ulogu opredeljuju kako malo-

⁸ Prema podacima »The Military Balance«, 1982—1983.

brojnost tako i naoružanje, koje se, u najvećem broju slučajeva, sastoji od automatskih pušaka, puškomitraljeza, ručnih bacača i sl. Sredstva za podršku su, uglavnom, laki minobacači i to u manjem broju i sa skromnim količinama municije. Nedostatak težih borbenih sredstava uslovljen je nemogućnostima njihove transportne avijacije da desantira vozila, od kojih zavisi prenos i manevar oruđima i municijom na bojištu. Od sredstava za protivoklopnu borbu imaju tromblone i ručne bacače, a ponegde i prenosne protivoklopne vođene rakete. Otuda one mogu voditi borbu sa neprijateljevim oklopnim snagama samo na bliskim odstojanjima. To je jedan od osnovnih razloga što VDJ tih zemalja ne mogu izvršavati takve borbene zadatke kod kojih je potrebna odsudnija odbrana i suprotstavljanje tenkovima, jer bi u protivnom bile izložene velikim gubicima. Još manje su im mogućnosti za vođenje protivvazdušne odbrane, jer nemaju skoro nikakva sredstva za odbranu od napada iz vazdušnog prostora, sem streljačkog oružja. Iako će se one oslanjati na opšti sistem PVO sopstvenih oružanih snaga i zemlje, činjenica je da je ta zaštita veoma slaba;

— nedostatak vozila ne samo što sputava mogućnost bržeg manevra na bojištu već kod VDJ ove grupe zemalja utiče i na lošije snabdevanje i zbrinjavanje u borbi. To je jedan od krupnih problema za ove jedinice. Snabdevenost municijom, eksplozivnim sredstvima, hranom itd. svodi se na one količine koje padobranci mogu poneti pri skoku. A to, u najboljem slučaju, može da zadovolji potrebe u borbi za 2 — 3 dana. A ako moraju da dejstvuju duže, onda im je potrebno dopunsko snabdevanje vazdušnim putem ili se moraju oslanjati na mesne izvore i plen. Posebno težak problem predstavlja zbrinjavanje ranjenika i povređenih koji u neprijateljevoj pozadini mogu da dobiju samo prvu medicinsku pomoć, a jedinice su prinuđene da ih same zbrinjavaju. Prema tome, nedostatak motornih vozila znatno ograničava pokretljivost ovih jedinica u borbi i otežava njihovo pozadinsko obezbeđenje;

— transportna avijacija je jedan od najvažnijih faktora koji kod svih, pa i manjih zemalja utiče na veličinu, sastav i opremljenost vazdušnodesantnih jedinica. Manje zemlje, u načelu, nisu u stanju da proizvode transportne avione, niti da ulažu veća sredstva za njihovu nabavku iz inostranstva, pa su prinuđene da se zadovolje minimalnim kapacitetima i zastarelom tehnikom. Savremenim transportnim avionima (*C-130*, *An-12*, *Il-76*) raspolaže mali broj zemalja ove grupe, čiji kapaciteti nisu dovoljni za desantiranje većih sastava, po-

gotovo ne za prenos i desantiranje teže tehnike.⁹ Podaci o broju i nosivosti transportnih aviona govore da su njihovi ukupni transportni kapaciteti 400 — 1.000 ljudi u jednom poletanju. Pored ljudstva i lične opreme, transportna avijacija manjih zemalja može da desantira i lake terete, čija je masa do 100 kg u jednom paketu, a iz većih aviona (*An-26, C-119, F-27* i sl.) i pojedinačne terete mase 500 do 1.000 kg. Najveći broj transportnih aviona ovih zemalja čine mali tipovi aviona, nosivosti 10 — 20 padobranaca. Orijentacija na takve avione je nužna, jer su njihove letne i transportne karakteristike primerenije koncepciji upotrebe njihovog ratnog vazduhoplovstva uopšte, i njihovih VDJ posebno. Međutim, karakteristično je za manje zemlje, koje su još i ekonomski nerazvijene, da u svom naoružanju zadržavaju neke stare i dotrajale tipove transportnih aviona (*An-2, Il-14, C-47, C-54, C-119, Noratlas, F-27* itd.) koji potiču iz doba drugog svetskog rata ili iz prvih godina posle njega i više ih nigde u svetu nema.¹⁰ Ipak, i takvi kakvi jesu ovi avioni još uvek zadovoljavaju najnužnije potrebe manjih zemalja. No, s obzirom na njihovo strano poreklo i starost, održavanje i obezbeđenje rezervnim delovima malim zemljama predstavlja veliki problem. On može da se ispolji u kriznim situacijama i u ratu, kada letenje, a time i upotreba VDJ, mogu biti paralisani;

— slični su problemi i sa transportnim helikopterima kojima raspolažu male zemlje. U njihovom naoružanju se nalaze primerci gotovo svih proizvođača sveta i svih vrsta helikoptera izuzev, naravno, najsavremenijih tipova. Takva šarolikost je posledica siromaštva i tehničke nerazvijenosti tih zemalja koje nisu u stanju da u ovu vrstu ratne tehnike ulažu velika sredstva. Takvo stanje, svakako, utiče na njihovu ratnu veštinu koja ne može da izgrađuje savremenu koncepciju upotrebe helikoptera u vazdušnodesantnim dejstvima, pogotovo u desantnojurišnim dejstvima, a što danas predstavlja viši stepen integracije helikoptera i pešadije u borbi. U svetu je sve očiglednija tendencija poslednjih godina da se transportni i naoružani helikopteri integrišu sa pešadijom u desantnojurišne sastave po ugledu na dve supersile, koje su već izgradile krupne desantnojurišne, odnosno vazdušnojurišne snage. Na primer, sve manje zemlje VU, sem Rumunije, u svojim oružanim snagama imaju po jednu eskadrilu borbenih helikoptera *Mi-24*, koji spada u red najboljih helikop-

⁹ U jednom avionu *C-130* ili *An-12* mogu se smestiti samo dve platforme sa po jednim vozilom, oruđem i sl. Tako bi za jedan bataljon, sa oko 80 vozila i sličnih tereta trebalo 40 transportnih aviona i oko 10 za ljudstvo, dakle, ukupno 50 aviona.

¹⁰ Posebno je pitanje koliko su podaci »The Military Balance« tačni. Podaci iz drugih izvora su drukčiji, ali ovde taj problem nećemo obrađivati.

P R E

VAZDUHOPLOVNIH TRANSPORTNIH KAPACITETA

NAZIV ZEMALJA		Transportni avioni												Kapacitet TrA	
		An-24	An-26	An-12	Il-14	Il-76	C-47	C-54	C-123	C-130	C-160	NA	G-222		DHC-5
VU	Bugarska	4			10										320
	ČSSR	6			40										780
	Mađarska	24													400
	Poljska		12	9	14										960
NATO	V. Britanija								45						2.160
	Francuska									46	25				3.000
	SR Nemačka									86					4.120
	Grčka					8			12	2	1				1.340
	Italija								10			32			1.500
	Španija							8							
	Turska					30			7	20					1.330
Zemlje van vojnih blokova	Jugoslavija			10	12	15									1.200
	Alžir			8						6					670
	Egipat			10	18				18				20		2.520
	Iran								53						2.970
	Irak	8	21	10	13	12									2.160
	Izrael					21			22						1.300
	Sirija	3	4		8										290
	Južnoaf. Republika					12			7	9					900
	Indija		60	30		20									3.120
	Severna Koreja	40			5										2.400
	Južna Koreja						10	20	6						1.300
	Argentina					5			6			3	6		580

NAPOMENA:

Izvor podataka »The Military Balance« 1982—1983. Helikopteri su računati iz sastava KoV i RV.

G L E D

SREDNJIH I MALIH ZEMALJA¹

Helikopteri																	Ukupni kapaciteti	Dnevni kapaciteti	
Mi-4	Mi-8	Mi-6	Mi-24	Wessex	Puma	CH-47	A11.III	UH-1D	CH-53G	UH-1B	Bo-105	PAH-1	AB-204	AB-206	AB-212	HH-43			Kapacitet helikopt.
40			12														640	960	2.860
70	20		12														1.000	1.780	4.560
35			12														500	900	2.300
53	22		5														800	1.760	4.320
				11	26	24											1.440	3.600	8.640
					139		66										2.200	5.200	12.600
							180	300		107	42	74					2.000	6.120	14.240
						16							56	8			900	2.240	5.380
						22						1	38	40			1.800	3.300	8.400
					3	21				50	30					4	880		
						10		60					156				1.100	2.430	5.960
18	50												5				900	2.100	5.100
28	12	4	37		5												980	1.650	4.280
20	55					15											1.520	4.040	9.600
						102							35	25	5	309	3.800	6.770	17.340
35					13		47				28						870	3.130	7.230
	75		12														1.290	1.580	4.450
					35		40									5	680	1.580	3.840
	60							160									1.000	4.120	9.240
20	60																480	2.280	6.240
					8	4									4		250	830	1.910

Kapaciteti helikoptera i TrA računati su u jednom poletanju, uz ispravnost 80%, bez prevoženja tehnike. U dnevni kapacitet uzeta 2 poletanja TrA i 3 helikoptera. Izvestan broj TrA i helikoptera starijih tipova nije prikazan, ali je u proračunu kapaciteta uzet u obzir.

tera te vrste u svetu. Njime, takođe, raspolažu* Sirija i Etiopija a Alžir je formirao kompletan puk. Ostale zemlje ove grupe raspolažu i borbenim helikopterima raznih tipova francuske, američke i zapadno-nemačke proizvodnje. Naravno, drugo je pitanje jesu li ove zemlje i pristupile formiranju prvih desantnojurišnih sastava, s obzirom da o tome nema pouzdanih podataka, ali činjenica je da su stvorile materijalne pretpostavke za to. Treba uočiti da postojeći kapaciteti transportnih i borbenih helikoptera omogućavaju obrazovanje desantnojurišnih jedinica u izvesnom broju zemalja jačine bataljona, a negde i veće.

Za pojedine zemlje se može reći da već raspolažu nekom vrstom desantnojurišnih snaga, mada one ni izdaleka nisu slične američkoj 101. vazdušnojurišnoj diviziji ili sovjetskim desantnojurišnim brigadama. Tako, recimo, istočnoevropske zemlje već poodavno ulažu napore da formiraju po jednu desantnojurišnu brigadu u sastavu svojih oružanih snaga. Postojanje jedne taktičke jedinice naoružanih helikoptera *Mi-24* u njihovim oružanim snagama svedoči upravo o takvom nastojanju. Isto tako, u tu vrstu snaga mogu se ubrojiti: turska brigada komando koja je efikasno upotrebljena u operaciji iskrcavanja na Kipru 1974. godine, deo iračkih specijalnih snaga koje su u ratu 1973. godine delimično bile upotrebljene na Golanu u izvođenju taktičkih vazdušnodesantnih dejstava itd. Dakle, i manje zemlje se već prilagođavaju savremenim kretanjima u oblasti »treće dimenzije rata«, posebno na polju desantnojurišnih dejstava, nastojeći da svoje VDS učine što efikasnijim;

— imajući u vidu odbrambenu vojnu doktrinu većine manjih zemalja, s jedne, i veličinu, naoružanje, borbene mogućnosti njihovih VDJ i transportne mogućnosti vazduhoplovstva, s druge strane, logično je što njihove VDJ nisu namenjene za izvođenje operativnih ili stratezijskih vazdušnih desanata u dubljoj neprijateljevoj pozadini, već im je osnovna namena da izvode taktičke vazdušne desante u sadejstvu sa snagama KoV koje dejstvuju s fronta sa ratnim vazduhoplovstvom i ratnom mornaricom (u zahvatu morskog obale), kao i da izvršavaju specijalne zadatke u nešto dubljoj neprijateljskoj pozadini.

Kao što je poznato, za uspešnu upotrebu VDS neophodno je da se obezbede povoljni uslovi, kao što su: dovoljni vazduhoplovni transportni kapaciteti kako bi vazdušni desant bio izveden za što je moguće kraće vreme, bar lokalna i privremena prevlast u vazdušnom prostoru, jača podrška borbene avijacije iskrcanim snagama, takvo

obaveštajno obezbeđenje koje može da pruži tačne i pravovremene podatke o neprijatelju, brz prodor trupa s fronta, eventualno pothranjivanje i naknadno snabdevanje vazdušnog desanta, sigurno održavanje veze, meteorološko i navigacijsko obezbeđenje itd. Male zemlje, međutim, raspolažu samo skromnim mogućnostima da zadovolje ove uslove, pogotovo ako se radi o sukobu sa superiornijim protivnikom. Ipak, to ne znači da su one nemoćne u izvođenju vazdušnih desanata. One samo moraju iznalaziti drugačija i elastičnija rešenja u njihovoj primeni. Te okolnosti ih upućuju da vazdušne desante izvode noću, u složenijim meteorološkim uslovima, pojedinačnim avionima ili manjim grupama aviona, sa manjih visina itd. Budući da će vazdušni desanti malih zemalja načelno dejstvovati na sopstvenoj teritoriji, gde će imati punu podršku sopstvenog naroda (prikupljanje podataka o neprijatelju, zbrinjavanje ranjenika, snabdevanje iz mesnih izvora, pa i stupanje dobrovoljaca u njihove redove itd.) oni će imati značajne prednosti u odnosu na vazdušne desante velikih i agresivnih zemalja. To je osobito važno u slučaju ako borbena dejstva desantiranih snaga moraju duže da traju, a mogućnosti za naknadno snabdevanje i eventualnu evakuaciju vazdušnim putem su otežani ili nemogući.

Prema nameni, jačini, naoružanju i tehničkoj opremljenosti, vazdušnodesantne jedinice malih zemalja su sposobne za izvršavanje sledećih borbenih zadataka:

— uništavanje važnih i osetljivih objekata u taktičkoj dubini neprijatelja (komandna mesta, centri veze, artiljerija i rakete na vatrenim položajima, skladišta borbenih potreba itd.), zauzimanje i držanje mostova, prelaza preko reka, prevoja i prolaza na planinskom zemljištu, učestvovanje u okruženju i razbijanju neprijateljevih snaga, u gonjenju itd., pri čemu njihovo dejstvo ne treba da traje duže i da ima odsudan karakter;

— uništavanje štabova, čvorišta veza, radarskih stanica, aviona i druge tehnike na slabije branjenim aerodromima i helidromima, pozadinskih objekata, organa kvislinške vlasti, osetljivih privrednih objekata itd. u dubljoj neprijateljevoj pozadini;

— izvršavanje obaveštajno-izviđačkih, diverzantskih i propagandnih zadataka;

— podsticanje ili ojačavanje pokreta otpora na privremeno zaposednutoj teritoriji;

— borba sa snagama otpora ili ubačenim neprijateljevim izviđačko-obaveštajnim i drugim snagama u sopstvenoj pozadini, itd.

Treću grupu čine zemlje koje imaju slabe vazdušnodesantne snage, čija je jačina od čete do bataljona (kolona 9 i 10 u Prilogu I) ili ih uopšte nemaju. Ne upuštajući se u ocenu objektivnosti podataka izvora, ovde se, u prvom redu, radi o malim i siromašnim zemljama, čije oružane snage ne prelaze brojku od 50.000 ljudi, pa je logično da su im i mogućnosti za formiranje i održavanje većih vazdušnodesantnih jedinica skromne. One raspolažu malim brojem zastarelih i lakih transportnih aviona, prinuđene su da uvoze skoro celokupnu vojnu opremu, pa i vazdušnodesantnu, kadar školuju u inostranstvu ili se oslanjaju na pomoć stranih vojnih instruktora u obuci svojih padobranaca itd. Njihove malobrojne padobranske jedinice namenjene su za izvršavanje policijskih, izviđačko-diverzantskih i sličnih zadataka, a ponegde imaju i reprezentativni karakter. U mnogim od ovih zemalja padobranci su profesionalna vojna lica, a to znači da je ljudstvo odabrano i vrhunski obučeno za izvršavanje borbenih zadataka. Borilačke veštine, rukovanje hladnim oružjem i upotreba minskoeksplozivnih sredstava, pored veštog rukovanja automatskim oružjem, glavne su odlike obučenosti i borbene sposobnosti vazdušnodesantnih jedinica ovih zemalja. U skladu s tim, i lično naoružanje im se svodi na automatske puške, pištolje, ručne bacače, ručne bombe, nož i sl. One u svom naoružanju nemaju nikakva teža borbena sredstva.

Zaključak

Skoro sve srednje i manje zemlje u vazdušnodesantnim snagama vide ofanzivnu, manevarsku i nadasve efikasnu komponentu svojih oružanih snaga, koje su pogodne i sposobne da izvršavaju brojne zadatke u neprijateljevoj, a po potrebi, i u svojoj pozadini. U skladu sa njihovom ulogom i namenom u eventualnom ratu, ovim snagama se svuda poklanja puna pažnja u pogledu izbora ljudi, opremanja savremenim naoružanjem, obučavanja i indoktrinaciji, tako da predstavljaju elitne jedinice visokih borbenih kvaliteta.

Ekonomska moć, tehnička razvijenost i veličina svake zemlje bitni su faktori koji utiču na veličinu i opremljenost njihovih vazdušnodesantnih snaga. Siromašne i male zemlje, po pravilu, imaju male i lošije naoružane i opremljene vazdušnodesantne snage ili ih uopšte nemaju, dok razvijenije i veće raspolažu jačim i moderno op-

remljenim vazdušnodesantnim jedinicama i vazduhoplovnim kapacitetima za njihov prenos. Pored toga, na veličinu i opremljenost ovih snaga bitno utiče i politička opredeljenost zemlje i karakter njene vojne doktrine. Postalo je pravilo da zemlje koje imaju spoljnopolitičke aspiracije prema drugim zemljama ili su članice nekog od vojnih blokova imaju ofanzivnu vojnu doktrinu i razvijenije i bolje opremljene vazdušnodesantne snage, čiji karakter upravo odgovara takvoj doktrini.

S obzirom na brojnost i tehničku opremljenost vazdušnodesantne snage najvećeg broja srednjih i malih zemalja mogu se smatrati »lakim«, a borbene mogućnosti znatno su im ograničene: slaba pokretljivost, mala vatrena moć, nedovoljna sredstva za vođenje protivoklopne borbe i skoro nikakva za protivvazdušnu odbranu. Otuda se njihova sposobnost svodi na izvršavanje različitih zadataka u taktičkoj dubini, a na većoj samo izviđačko-diverzantskog karaktera, te nekih policijskih zadataka na sopstvenoj teritoriji u ratu i u miru. Ipak, one se smatraju elitnim, pouzdanim i efikasnim delom oružanih snaga.

Primetni su naponi poslednjih godina u pojedinim razvijenijim i većim zemljama da se obrazuju i razvijaju neke vrste desantnoju-rišnih jedinica, odnosno da se sve veća pažnja poklanja upotrebi helikoptera u vazdušnodesantnim dejstvima. Na tom planu se modernizuje i brojno povećava »helikopterski park« koji u nekim zemljama već ima zavidne kapacitete.

U povećanju svojih vazdušnodesantnih jedinica i racionalnijoj eksploataciji postojećih vazduhoplovnih transportnih kapaciteta, srednje i male zemlje moraju tražiti nova rešenja. Jedno od mogućih rešenja bi bilo: postojeće padobranske jedinice i raspoložive borbene i transportne helikoptere, uz ojačavanje pešadijskim delovima, sredstvima podrške, pozadinskim i drugim neophodnim elementima, integrisati u združeni viši taktički sastav, čije bi borbene mogućnosti bile znatno veće nego mogućnosti postojećih padobranskih i pešadijskih delova koji se desantiraju helikopterima pojedinačno. Bio bi to nov desantni i borbeni kvalitet u kome bi se helikopter i jača vatrena sredstva sjedinili sa streljačkim delovima padobranaca i pešadije, što sada u manjim zemljama nije slučaj. Tako kombinovana vazdušnodesantna jedinica raspolagala bi delovima za izvođenje taktičkih vazdušnih desanata helikopterima i delovima (padobrancima) za izvođenje taktičkih i specijalnih vazdušnih desanata u dubljoj ne-

prijateljevoj pozadini, a uz to oba elementa mogla bi se ojačavati sredstvima podrške prema potrebi. Snaga i mogućnosti takve vazdušnodesantne jedinice posebno bi došli do izražaja pri izvođenju kombinovanog vazdušnog desanta na istom prostoru, u zoni taktičkog radijusa helikoptera, koji bi mogao da bude većeg obima i sa ambicioznijim ciljem. Tako bi doprinos takve jedinice dejstvima snaga KoV na frontu bio najveći, što i jeste krajnja svrha upotrebe vazdušnih desanata.

Pukovnik u penziji
STOJAN JOVIĆ